

جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیلهی ابزارهای فرهنگی، به وسیلهی نفوذ به وسیلهی دروغ، به وسیلهی شایعه پراکنی.

بیانات در دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور | ۱۳۸۸/۰۹/۰۴

در دنیای امروز، شکل جنگ‌ها از تقابل نظامی به نبردهای نرم و پنهان تغییر یافته است. دشمنان دیگر لزوماً و تنها با اسلحه و توپ و تانک حمله نمی‌کنند؛ بلکه با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای، فرهنگی، روانی و مجازی، تلاش دارند ذهن، قلب و سبک زندگی جوامع را تحت تأثیر قرار دهند. همان طور که در شماره قبل بدان پرداختیم این نوع جنگ که اصطلاحاً «جنگ نرم» نامیده می‌شود، ابعاد پیچیده‌ای دارد و شناخت آن، برای حفاظت از هویت ملی، فرهنگی و دینی جوامع اسلامی، حیاتی است.

رسانه‌ها، اعم از سنتی (رادیو، تلویزیون، مطبوعات) و مدرن (شبکه‌های اجتماعی، سایت‌ها، پادکست‌ها)، به‌عنوان ستون فقرات جنگ نرم عمل می‌کنند. قدرت رسانه در آن است که بدون استفاده از زور، افکار عمومی را هدایت می‌کند و حتی می‌تواند تصمیم‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی مردم را تحت تأثیر قرار دهد.

رسانه به مثابه مهندسی افکار

رسانه فقط یک واسطه برای انتقال اخبار نیست، بلکه تولیدکننده «واقعیت» است. این واقعیت ساخته‌شده، لزوماً با حقیقت منطبق نیست؛ بلکه توسط عوامل زیر شکل می‌گیرد:

- قاب‌بندی خبری (Framing):** انتخاب زاویه‌ی خاص برای پوشش یک رویداد. مثلاً یک اعتراض در غرب «مطالبه‌گری مدنی» و همان اعتراض در شرق «ناامنی» توصیف می‌شود.
- دستور کاردهی (Agenda Setting):** رسانه‌ها با تعیین اولویت خبرها، به مردم می‌گویند به چه چیزی فکر کنند.

روان‌شناسی رسانه و عملیات روانی

رسانه‌ها با استفاده از اصول روان‌شناسی جمعی و فردی، می‌توانند افکار، احساسات و رفتار مردم را هدایت کنند:

اهداف کلان در جنگ نرم

تضعیف باورهای دینی و فرهنگی مردم
بی‌اعتمادسازی نسبت به نظام سیاسی
فروپاشی وحدت اجتماعی و ملی
القای ناکارآمدی حکومت
تغییر سبک زندگی و ذائقه فرهنگی

ابزارهای جنگ نرم

رسانه؛ سلاح مؤثر جنگ نرم

رسانه‌ها به‌عنوان ابزار اصلی انتقال اطلاعات و شکل‌دهی به افکار عمومی، در رأس ابزارهای جنگ نرم قرار دارند.

- الف. نقش رسانه در تولید معنا:** رسانه‌ها از طریق تکرار، نمادسازی، روایت‌پردازی و تحلیل، معنایی خاص از واقعیت می‌سازند و مخاطب را به سمت برداشت دلخواه سوق می‌دهند.
- ب. رسانه‌های بین‌المللی و عملیات روانی**

شبکه‌هایی مانند CNN، BBC، و VOA با پوشش جهت‌دار رویدادها، تلاش دارند چهره‌ای تحریف‌شده از جمهوری اسلامی ایران ارائه دهند.

- ج. رسانه‌های اجتماعی و انتشار شایعات** در بسترهایی مانند تلگرام، اینستاگرام، توئیتر و یوتیوب، حجم انبوهی از محتوای ضدفرهنگی، شبهه‌افکن و ناامیدکننده منتشر می‌شود که بر افکار عمومی تأثیرگذار است.

- فضای مجازی؛ میدان نبرد بی‌صدا**
فضای مجازی بستر جدید و پیچیده‌ای برای اجرای پروژه‌های جنگ نرم است، در اینجا به برخی شیوه‌های استفاده از این فضا اشاره می‌شود:
- الف. الگوریتم‌ها و هدایت پنهان:** پلتفرم‌های دیجیتال با الگوریتم‌های خاص، محتوای خاصی را برجسته می‌کنند که هم‌راستا با اهداف قدرت‌های جهانی است.
- ب. مخاطب‌سازی و تحلیل داده‌ها:** با تحلیل رفتار کاربران، پیام‌های دقیق‌تری برای

- ترس‌پراکنی و اضطراب‌آفرینی:** با انتشار مکرر اخبار منفی، مردم را در حالت دائمی اضطراب قرار می‌دهند.
- عادی‌سازی انحرافات:** با نمایش مداوم صحنه‌های خشونت، فحشا یا سبک زندگی غیرسالم، آن‌ها را طبیعی جلوه می‌دهند.
- شخصیت‌سازی یا شخصیت‌کشی:** رسانه‌ها می‌توانند از یک فرد، «قهرمان» یا «دشمن» بسازند؛ بدون آن‌که تغییر واقعی در شخصیت او رخ دهد.

رسانه‌های بیگانه و اهداف آن‌ها در جنگ نرم علیه ایران

شبکه‌هایی مانند BBC Persian، VOA، Iran International، و من‌وتو، به‌طور ویژه برای تأثیرگذاری بر مخاطب ایرانی طراحی شده‌اند. اهداف کلان آن‌ها عبارتند از:

- ضربه به انسجام ملی:** با دامن زدن به اختلافات قومی، مذهبی، جنسیتی و نسلی
- تخریب جایگاه نظام اسلامی:** از طریق تمرکز بر ضعف‌ها، ناکارآمدی‌ها و برجسته‌سازی خطاها
- بی‌اعتمادسازی نسبت به رسانه‌های داخلی:** به‌گونه‌ای که هرچه رسانه داخلی بگوید، با شک و تردید دیده شود.
- تغییر الگوی قهرمانی:** جای شهدای مقاومت و دانشمندان انقلابی را با چهره‌های ضداجتماعی یا سلب‌ریتی‌های سبک‌سرا جایگزین می‌کنند.

شناخت ابعاد و ابزارهای جنگ نرم

نفوذ فرهنگی

نفوذ فرهنگی، یکی از پیچیده‌ترین و ماندگارترین ابزارهای جنگ نرم است.

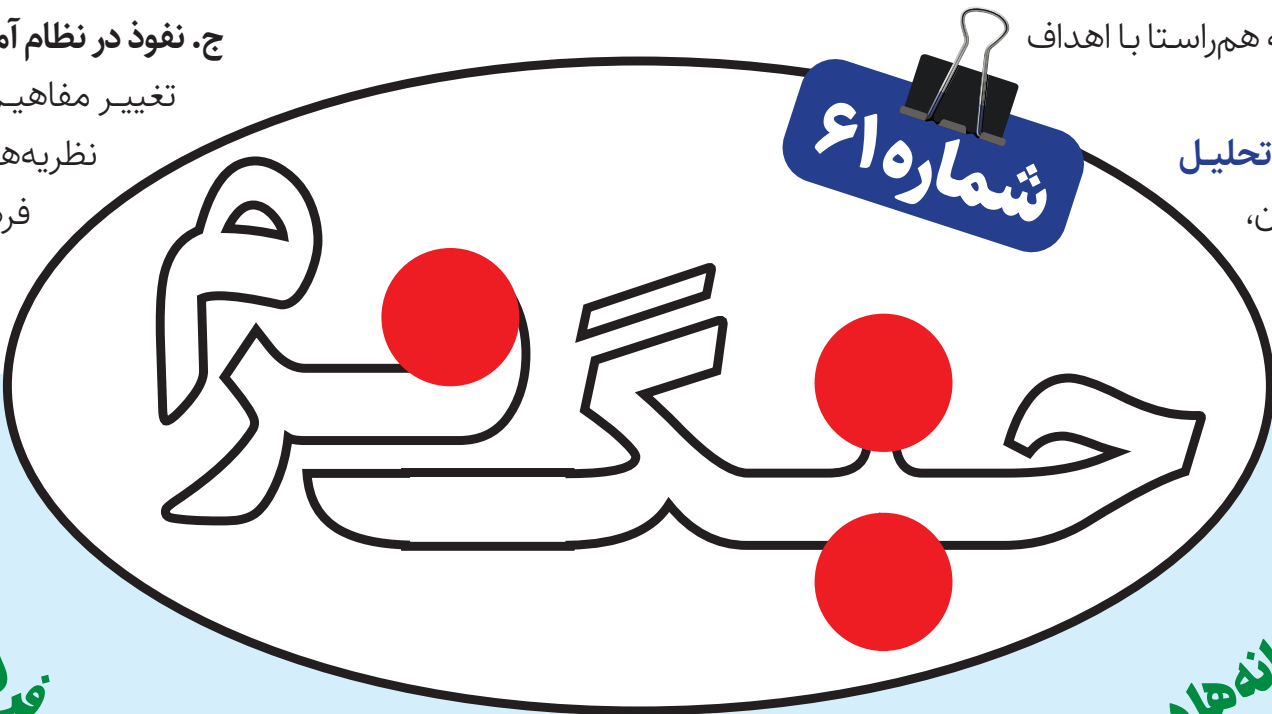
الف. تغییر ارزش‌ها

در این روش، ارزش‌های دینی و ملی به تدریج کنار گذاشته می‌شوند و جای خود را به ارزش‌های وارداتی چون فردگرایی افراطی، لذت‌طلبی و مصرف‌گرایی می‌دهند.

ب. نخبگان هدف اول نفوذ در پروژه‌های جنگ نرم، نخبگان علمی، فرهنگی و دانشگاهی بیشتر هدف قرار می‌گیرند، زیرا تأثیر آن‌ها بر جامعه چند برابر است.

ج. نفوذ در نظام آموزشی و پژوهشی

تغییر مفاهیم در کتب درسی، حمایت از نظریه‌های غرب‌گرا از روش‌های نفوذ فرهنگی در سیستم‌های آموزشی است.

نقش نقش رسانه‌ها در جنگ نرم و ابعاد عملکرد آن‌ها را از منظر فنی، روان‌شناختی، فرهنگی و اجتماعی

رسانه‌های اجتماعی و جنگ شناختی

شبکه‌های اجتماعی نه تنها ابزارارتباط هستند، بلکه میدان اصلی جنگ شناختی محسوب می‌شوند. رسانه‌های اجتماعی امروزه به میدان اصلی جنگ شناختی تبدیل شده‌اند، چرا که بستر انتشار سریع، گسترده و کم‌هزینه اطلاعات، شایعات و عملیات روانی را فراهم می‌کنند. نقش آن‌ها در این جنگ را می‌توان در چند محور اصلی بررسی کرد:

- شکل‌دهی به افکار عمومی:** رسانه‌های اجتماعی از طریق الگوریتم‌های هوشمند، محتوای مورد نظر خود را در معرض دید کاربران قرار می‌دهند و به‌مرور، ذهن مخاطب را به سمتی خاص هدایت می‌کنند.
- بستری برای عملیات روانی:** از طریق شایعه‌سازی، دروغ‌های بزرگ (Big Lies)، تحریک احساسات و دوقطبی‌سازی، رسانه‌های اجتماعی

سینما

سینما به‌عنوان یک ابزار هنری و تأثیرگذار، می‌تواند هم وسیله آگاهی‌بخشی باشد و هم وسیله تحریف و استحاله فرهنگی.

الف. فیلم؛ روایتگر سبک زندگی مطلوب

هالیوود با تولید فیلم‌های انبوه و بهره‌گیری از جذابیت‌های بصری، سبک زندگی آمریکایی را به‌عنوان الگوی جهانی در جهان معرفی می‌کند.

ب. ترویج قهرمانان ساختگی

در فیلم‌های غربی، قهرمان کسی است که ارزش‌های سکولار، لیبرال، و بعضاً ضدخداپاورانه دارد.

ج. هجمه به ارزش‌های اسلامی

برخی آثار جهانی با نشان دادن چهره‌ای خشن، اسلام‌هراسی را در دنیا گسترش می‌دهند.

سبک زندگی

سبک زندگی؛ میدان اصلی تسخیر فرهنگی
سبک زندگی، همان شیوه انتخاب، مصرف،

تفریح، خانواده‌داری و حتی پوشش است که مستقیماً تحت تأثیر جنگ نرم قرار دارد، چگونگی رسیدن به این هدف در جنگ نرم عبارتند از:

الف. تغییر ذائقه جوانان

از طریق برنامه‌های سرگرمی، مُدهای جدید، موسیقی‌های خاص، و تبلیغات گسترده، الگوی زندگی اسلامی-ایرانی کنار زده می‌شود.

ب. تضعیف نهاد خانواده

افزایش فردگرایی، تأخیر در ازدواج، روابط آزاد و تجردگرایی، از مهم‌ترین نتایج تغییر سبک زندگی از نگاه دشمنان است..

ج. ترویج مصرف‌گرایی و رفاه‌دگی

جامعه‌ای که درگیر مصرف‌بی‌حد و مرز است، از آرمان‌خواهی و مقاومت فاصله می‌گیرد و به‌راحتی در برابر سلطه فرهنگی تسلیم می‌شود.

راهکارهای مقابله با جنگ نرم

- الف. ارتقای سواد رسانه‌ای**
- ب. تقویت رسانه‌های داخلی**
- ج. تولید محتوای فاخر و جذاب فرهنگی**
- د. تربیت نخبگان انقلابی و فرهنگی**
- هـ. احیای سبک زندگی اسلامی-ایرانی**

تولید سریال‌ها، مستندها و کلیپ‌های حرفه‌ای برای تأثیرگذاری بلندمدت؛ شبکه‌سازی و ایجاد ارتش سایبری برای حمله به باورها، شخصیت‌ها و نمادهای ملی.

راهبردهای ایجابی برای مقابله با جنگ نرم

در مواجهه با جنگ نرم، سواد رسانه‌ای نه‌تنها یک ابزار دفاعی، بلکه ابزاری ایجابی و فعال برای مصون‌سازی جامعه به شمار می‌رود. راهبردهای ایجابی در این عرصه، به معنای اقدامات پیش‌برنده‌ای است که ضمن ارتقای آگاهی مردم، آنان را به کنش‌گران آگاه و هوشمند در فضای رسانه‌ای تبدیل می‌کند. در ادامه، مهم‌ترین این راهبردها در حوزه سواد رسانه‌ای را بر می‌شمریم:

- آموزش نظام‌مند و عمومی سواد رسانه‌ای:** یکی از مهم‌ترین راهبردها، گنجاندن آموزش سواد رسانه‌ای در نظام آموزشی کشور است. از مدارس ابتدایی تا دانشگاه‌ها، باید آموزش‌های متناسب با سن و سطح درک مخاطب درباره نحوه شناخت، تحلیل، تولید و بازنشر محتوا ارائه شود. همچنین، تولید محتوای جذاب آموزشی برای عموم مردم، می‌تواند نقش مهمی در ارتقای سواد رسانه‌ای ایفا کند.

- تربیت مربیان و نخبگان رسانه‌ای:** نخبگان فکری و مربیان فرهنگی با سطح بالای سواد رسانه‌ای می‌توانند به‌عنوان پیش‌رانان آگاهی‌بخشی در جامعه عمل کنند. ایجاد دوره‌های تخصصی برای تربیت مدرس و مربی سواد رسانه‌ای، و حمایت از فعالان دغدغه‌مند این حوزه، گامی راهبردی در این زمینه است.

ابزارهای موثری برای تضعیف روحیه مردم، تخریب اعتماد عمومی، و ایجاد بی‌ثباتی در جامعه هستند.

- ابزار نفوذ خرنده و نرم:** دشمن در جنگ شناختی، با استفاده از رسانه‌های اجتماعی به‌صورت خرنده و تدریجی باورها، ارزش‌ها و هویت ملی و دینی را هدف می‌گیرد، بدون آن‌که مخاطب متوجه تغییر در ذهن و رفتار خود شود.

- ایجاد اتاق‌های پژواک:** رسانه‌های اجتماعی با نشان دادن محتوای هم‌جهت با سلیقه مخاطب، او را در دایره‌ای از عقاید همسان حبس می‌کنند و مانع از دسترسی به دیدگاه‌های متنوع می‌شوند. این امر باعث رادیکالی شدن و کاهش قدرت تحلیل کاربران می‌شود.
- تسهیل دستکاری اطلاعات:** رسانه‌های اجتماعی نه‌تنها بستر انتقال پیام‌اند، بلکه خود به میدان نبرد تبدیل شده‌اند؛ جایی که نبرد بر سر «ذهن» مخاطب و تصرف «ادراک» او صورت می‌گیرد. از همین رو، مدیریت و سواد رسانه‌ای در این فضا اهمیت حیاتی دارد.

استراتژی‌های رسانه‌ای دشمن در جنگ نرم

برجسته‌سازی ضعف‌ها و کتمان قوت‌ها؛

استفاده از روایت‌های احساسی و شخصی به‌جای تحلیل عمیق؛

بهره‌گیری از سلب‌ریتی‌ها و اینفلوئنسرها برای انتقال پیام؛

جنگ نرم، واقعیتی انکارناپذیر در دنیای معاصر است. دشمنان برای رسیدن به اهداف خود، از ابزارهای پیچیده‌ای همچون رسانه، فضای مجازی، نفوذ فرهنگی، سینما و تغییر سبک زندگی بهره می‌گیرند. غفلت در برابر این هجمه فرهنگی، ممکن است آثار جبران‌ناپذیری برای نسل‌های آینده داشته باشد. اما با شناخت صحیح، تقویت توان داخلی، و بهره‌گیری هوشمندانه از ظرفیت‌های فرهنگی، می‌توان این تهدید را به فرصتی برای تعالی و بیداری تبدیل کرد. در این زمینه ارتقاء سواد رسانه‌ای مردم، با در نظر گرفتن و شناخت ویژگی‌ها و کارکردهای رسانه‌ای دشمن و همچنین توجه به راهبردهای ایجابی برای مقابله با جنگ نرم در حوزه سواد رسانه‌ای بسیار حائز اهمیت است.

